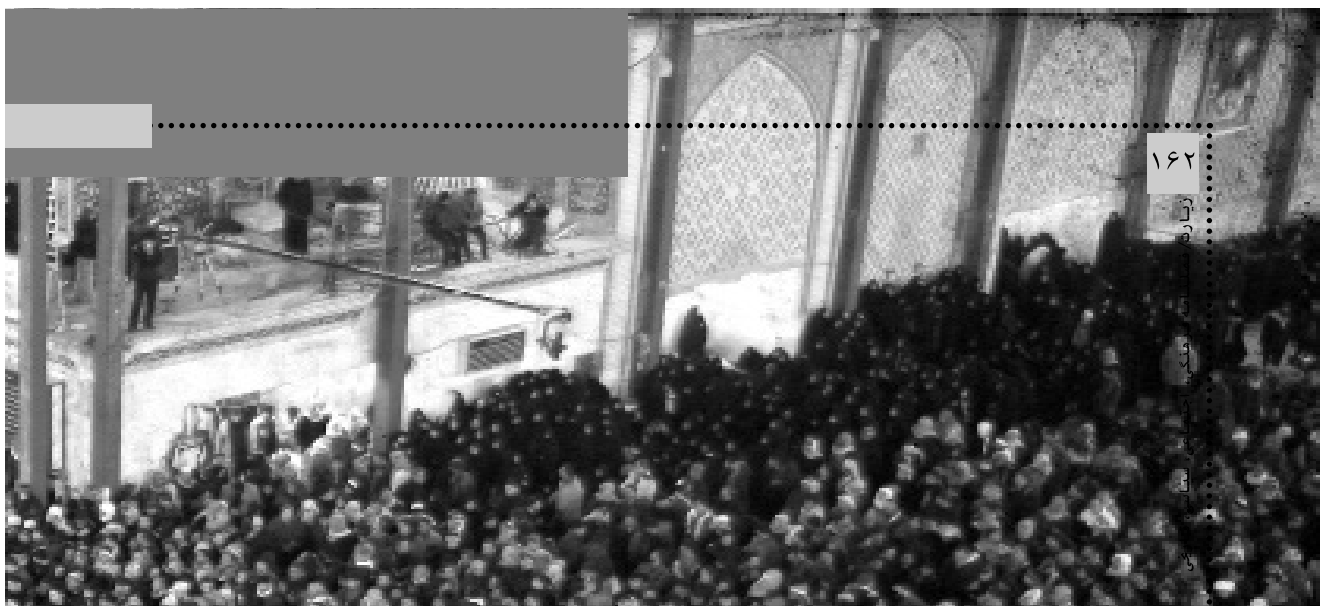

آسپ‌شناسی زیارت عتبات عالیات

در گفت‌وگو با مسئولان بعثه مقام معظم رهبری در کشور عراق

سفر به عتبات عالیات و زیارت قبور ائمه اطهار و دیگر اماکن سرزمین عراق، از دیرباز تاکنون، بسیار مورد توجه مسلمانان و به‌ویژه شیعیان بوده است. در این میان، زیارت قبر امام حسین (ع) در کربلا، از اهمیت بالاتری برخوردار بوده است. در واقع، از زمانی که جابر بن عبدالله انصاری در اربعین شهادت امام حسین (ع)، نام خود را به عنوان اولین زائر قبر آن حضرت در تاریخ ثبت کرد، تا به امروز، همواره مشتاقان و شیفتگان اهل بیت پیامبر (ص)، در هر شرایط و با هر زحمت و مشقتی، خود را به آن بارگاه نورانی می‌رسانند و در برابر آن ساحت مقدس عرض ارادت می‌کنند. این شور و اشتیاق، در زیارت بارگاه‌های دیگر ائمه مدفون در سرزمین عراق نیز دیده می‌شود.

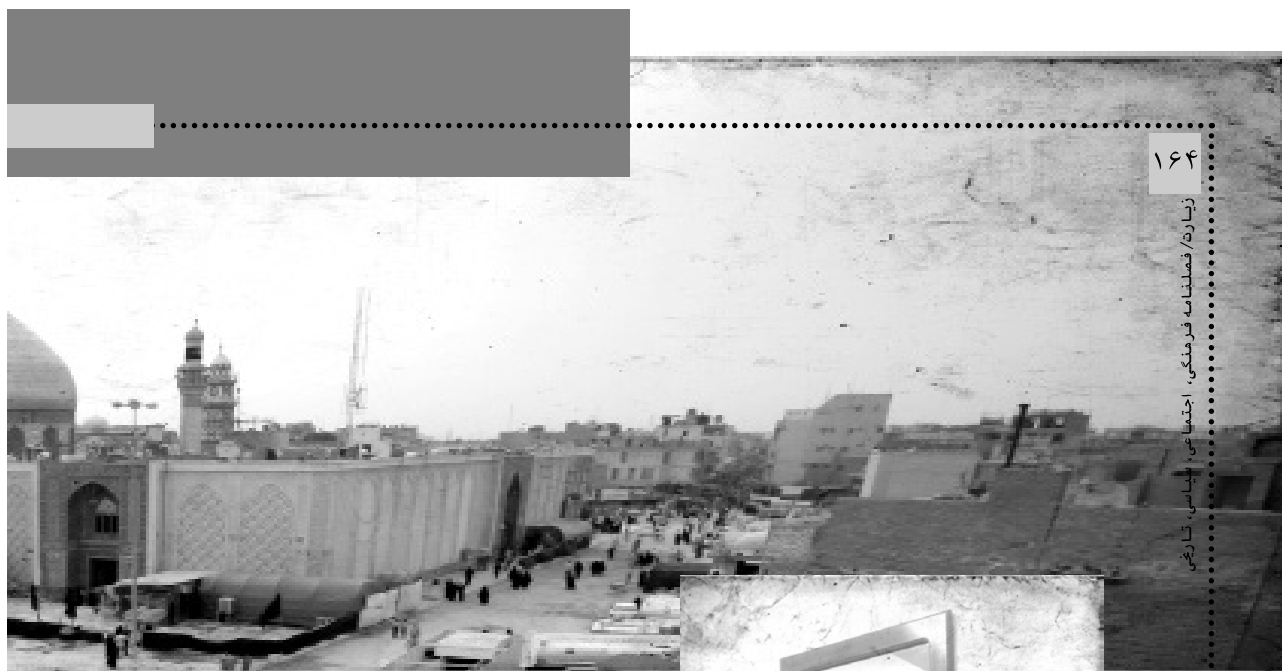
آنچه در این امر همواره مورد توجه بوده، آسپ‌هایی است که زائران در این سفر مقدس، دچار آن‌ها می‌شده‌اند؛ چه آسپ‌های ظاهری و جسمانی و چه آسپ‌های معنوی.

آنچه از شواهد تاریخی و گفته‌های گذشتگان برمی‌آید، سفر به عتبات عالیات و زیارت آن حرم‌های نورانی، همواره با خطرات و مشقات بسیاری برای زائران همراه بوده است؛ به‌ویژه زیارت حرم امام حسین (ع). چه بسیار مشتاقانی که در این راه، حتی برخی از اعضای بدن خود یا جان خود را هم از دست می‌دادند.

این‌گونه آسپ‌ها و زحمات، نه تنها از ارزش و ثواب زیارت انسان زائر نمی‌کاهد، بلکه بر آن می‌افزاید و ارزش آن را دوچندان می‌کند؛ اما آنچه در این دوران و در شرایط فعلی فرهنگی و سیاسی کشور عراق، از اهمیت بیشتری برخوردار است و ممکن است لطامات بزرگی را به اصل زیارت وارد کند، آسپ‌های معنوی این سفر گران‌قدر است.

در یک دهه گذشته، به دلیل سیل زائران مشتاق از کشورمان به سمت عتبات عالیات، پس از یک دوره طولانی محرومیت و نیز به این دلیل که ابتدای این امر، در زمان رژیم مستبد بر کشور عراق صورت گرفت، امکان نظارت کمتری بر کیفیت سفر زائران برای مسئولان فرهنگی کشور فراهم بود و بیشتر به مسائل کمی سفر، توجه می‌شد. همین امر، زمینه‌ساز بروز برخی ناهنجاری‌ها در زیارت اماکن مقدس در عراق گردید. در سال‌های اخیر نیز با وجود از بین رفتن رژیم بعث و آزادی بیشتر زائران در انجام اعمال زیارتی و عبادی، باز هم به دلیل فشردگی زمان سفر و زیاد بودن تعداد مکان‌های زیارتی، برخی مشکلات و ناهنجاری‌ها، همچنان رخ می‌نماید و چهره زیبایی زیارت را مخدوش می‌کند.

لزوم توجه به موضوع «آسیب‌شناسی سفر زیارتی به عتبات عالیات»، ما را به دیدار و گفت‌وگو با دو تن از افراد فعال در این زمینه، یعنی جناب «حجت‌الاسلام والمسلمین حسینی شریف»، مسئول محترم دفتر بعثه مقام معظم رهبری در عراق (ساکن در کربلا) و «حجت‌الاسلام والمسلمین مقدس نیان»، مسئول محترم بعثه مقام معظم رهبری در شهر نجف کشاند. دیدار ما با این دو بزرگوار که از نزدیک با این مشکلات آشنایی دارند و برای رفع آن‌ها زحمات بسیاری کشیده‌اند، در محل اقامتشان در شهرهای کربلا و نجف صورت گرفت و ایشان به گرمی پذیرای ما شدند. آنچه در ادامه می‌آید، قسمتی از سخنان این عزیزان درباره آسیب‌شناسی زیارت عتبات عالیات و خرافات و بدعت‌ها در زیارت است. این گفتگو توسط دو عضو تحریریه فصلنامه و دوست همسفر حجت‌الاسلام هاشمی انجام شد که آقای محمد شکراللهی نیز تنظیم و تدوین آن را عهده دار

گردید.

خرافات، مهم‌ترین مشکل بر سر راه زیارت

حجت‌الاسلام حسینی شریف در ابتدای کلام خود، وجود خرافات را خطری بزرگ برای اعتقادات زائران ایرانی که به عتبات سفر می‌کنند، دانست و در این باره گفت:

«بعضی مواقع در این سفر با اعتقادات مردم بازی می‌شود. زائر عتبات با زائران عمره تفاوت دارند. مثلاً زائری از فلان روستای دورافتاده کشور می‌آید؛ بعد روحانی یا مداح، زائران را می‌آورد به مقام علی اصغر یا مقام علی اکبر. او با اعتقاد می‌آید این‌جا را زیارت می‌کند؛ یعنی وقتی می‌آید و چشمش به آن گهواره می‌افتد، متأثر می‌شود بعد این آقا برمی‌گردد ایران و یک نفر مورخ می‌رود به دیدن او. این آقا می‌گوید عجب روحانی‌ای داشتیم! ما را همه‌جا برد. تا محل شهادت علی اصغر هم ما را برد! این آقای مورخ هم این را موشکافی می‌کند و ریشه زیارت در آن‌جا را می‌زند. آن وقت این آدم عامی چون با این اعتقاد رفته و آن‌جا را زیارت کرده، اعتقادش متزلزل می‌شود و وقتی این اعتقاد او متزلزل شد، نسبت به مقدسات دیگر هم عقیده‌اش متزلزل می‌شود. بعضی مواقع، بازی با اعتقادات است و این جزو وظایف و تکالیف شرعی ماست که اینها را مشخص نکنیم».

حجت‌الاسلام والمسلمین مقدس نیان نیز به وجود مسئله خرافات در کشور عراق و لزوم مبارزه با آن، اشاره کرده، گفت:

«بحث خرافات در کشور عراق فراوان به چشم می خورد و بسیار ضرورت دارد که با آن مبارزه شود. یکی از مهم ترین کارهایی که حضرت بقیه الله (عج) انجام خواهند داد، برخورد با این کارها و امور خرافی هست. در دعای ندبه می خوانیم: «أین المدخر لتجدید الفرائض و السنن أین المتخیر لإعاده الملة و الشریعه». جزو مهم ترین کارها و برنامه های حضرت بقیه الله که در کل عالم انجام خواهند داد، این کار است. در کشور عراق الان خرافات، به سرعت رو به گسترش است.»

وی با اشاره به اهمیت مسئله مبارزه با خرافات در قرآن و سیره پیامبر و ائمه (ع) افزود:

«قرآن در رابطه با مسئله خرافات، به نکاتی چند اشاره دارد یک نمونه اش بحثی است که خدا با مشرکین دارد که شما چرا بت می پرستید؟ آن ها می گویند: «انا وجدنا علیه آباءنا» و خدا از آن ها نمی پذیرد و می گوید خودتان عقل داشتید و در قرآن بر روی «افلا تعقلون» و «افلا تتفكرون» تأکید شده است. این همه تأکید برای این است که انسان ها به تفکر و اندیشه خودشان متکی باشند و صرفاً بافته های دیگران را نپذیرند. در سیره انبیا و ائمه معصومین (ع) هم اگر مطالعه کنیم، موارد فراوانی پیدا می کنیم. یک نمونه اش همان هم زمانی گرفتن خورشید و وفات فرزند پیامبر و نهی ایشان از نسبت دادن این واقعه به وفات فرزندشان است. اینها همه مبین ضرورت مبارزه با خرافات است.»

ایشان، اوضاع کنونی فرهنگی و اعتقادی مردم عراق را زمینه ساز این خرافات دانسته، با اشاره به نقش تبلیغات فرهنگی غرب بر ضد اسلام و تشیع در این کشور گفت:

«در عراق از نظر فرهنگی و اعتقادی مشکلاتی چند به چشم می خورد و دلیل آن هم علتش این است که در طول حاکمیت بعثی ها به شدت از آموختن معارف به مردم جلوگیری شده است. آن چه ما در ایران زمان طاغوت داشتیم که در ایام محرم، صفر، رمضان، فاطمیه و به هر بهانه ای روحانیون برای تبلیغ تا دورترین روستاها می رفتند، آن جا این خبرها نبوده است. تا همین آخرین روزهای حاکمیت صدام هم

نبود و حوزه علمیه نجف هر چه داشت، در درون خودش داشت نمی‌توانست صادر بکند و از این نظر، فقر فرهنگی هم اکنون فراوان است. بعد از سقوط صدام هم این مردم مورد هجوم صدها کانال ماهواره‌ای هستند که به شدت آنها را در جهات مختلف بمباران تبلیغاتی می‌کند و محور این تبلیغات هم از بین بردن اصل اسلام است؛ یعنی اعتقاد دینی و اسلامی و مذهبی را به طور کلی هدف گرفته‌اند. هدف دوم، نابودی تشیع و تفکر شیعی است که عمدتاً توسط شبکه‌های ماهواره‌ای مورد حمایت از سوی وهابیت انجام می‌شود. محور سوم هم، مبارزه با انقلاب اسلامی ایران و حیثیت ایران است. آنها از این که این انقلاب صادر بشود، به شدت می‌ترسند و هر چه می‌توانند انجام می‌دهند تا آن را خراب کنند. محور چهارم هم گسترش فحشا به وسیله فیلم‌های مبتذل و برنامه‌های مخرب است. شما می‌بینید جوانی که اینها را می‌بیند، بعد که می‌آید توی خیابان، دیگر دل و دماغ رفتن به مسجد یا پرسیدن سؤال شرعی از یک روحانی را ندارد و این وضعیت کنونی عراق بعد از صدام است».

وی با اشاره به شیفتگی شدید مردم ایران نسبت به زیارت قبور ائمه (ع)، آن را یکی از زمینه‌های انحراف زیارت از مسیر اصلی خود ذکر کرد و افزود:

«مردمی که از ایران می‌آیند هم به شدت شیفته هستند. سی چهل سال نتوانسته‌اند بیابند این‌جا و آن شیفتگی و عشق شدیدشان به زیارت اهل بیت باعث شده تا به خیلی مسائل توجه نکنند. آن اوایل هم که راه باز شد، بعثه و حج و زیارت و روحانی کاروان و... وجود نداشت. جمعیت شیفته و عاشق، سیل آسا آمدند و هر چه اینها به آنها معرفی کردند، آنها هم پذیرفتند. یعنی دو گروه وجود داشت: این طرف به شدت ناآگاه و آن طرف به شدت عاشق که هر چه می‌دیدند، قبول می‌کردند. بعد هم که کم‌کم روحانیون آمدند، این راه بیراهه، دیگر کوبیده شده بود و آن قدر رویش آمدند و رفتند که شد اتوبان!

از سوی دیگر، مراحل این سفر، سراسیمه و با عجله است و زوآر طی هفت روزی که در عراق هستند، اصلاً فرصت این که روحانی بخواهد نگاه عمیق تحقیقی به این پدیده‌ها داشته باشد، ندارد. در نتیجه هر چه که معرفی شد، قبول کردند. لذا خیلی خرافات و مکان‌های خرافی در این‌جا هست که مردم به زیارت آنها می‌روند».

نمونه‌هایی از خرافات جاری

در ادامه، مسئولان دفتر نمایندگی بعثه در عراق، به برخی از موارد عینی و ملموس خرافات در زیارت اماکن مقدس اشاره کرده، آنها را بدون هیچ گونه مدرک تاریخی برشمرده و ساخته و پرداخته ذهن برخی از افراد دانستند. ، حجت‌الاسلام حسینی شریف، در مورد محل شهادت حضرت علی اصغر

(ع) که «مقام علی اصغر» نامیده می شود، فرمود:

«در مورد مقام علی اصغر ما بررسی هایی کردیم. درباره محل شهادت حضرت علی اصغر (ع) در کربلا، دو یا سه جا بیشتر گزارش نشده؛ یکی جلوی خیمه هاست، یا این که امام حسین (ع) علی اصغر را آورده به جایی که سپاه دشمن، بتواند ببیند و قاعدتا یک نقطه بیشتر وجود نداشته که از دو یا سه طرف در دید باشد و آن «تل زینبیه» است که منطقه بلندی است؛ یعنی حضرت در آن جا مورد اصابت قرار گرفته است. مکان سومی که درباره شهادت علی اصغر مطرح است، وسط میدان است که ظاهراً بیشتر راویان هم این را نقل می کنند. خوب وسط میدان کجاست؟ همین جایی که شهدا و امام حسین علیه الصلوة والسلام دفن هستند. پس در هر یک از سه صورت بالا، معنا ندارد که علی اصغر در منطقه «قاضریه» (یعنی جایی که الان به عنوان مقام علی اصغر معروف است) به شهادت رسیده باشد».

ایشان با بیان این سؤال که چگونه ممکن است مکان دقیق اتفاقات واقعه کربلا در آن بحبوحه جنگ، به صورت دقیق در تاریخ ثبت شده باشد، گفت:

«شما در همین جنگ خودمان هم که بیست سال بیشتر از آن نمی گذرد و در آن، این همه دوربین و فیلمبردار و عکاس و خبرنگار داشتیم، ببینید واقعاً درباره کدام یکی از شهدا که در جاهای مختلف به شهادت رسیدند، ما می توانیم محل دقیق شهادتش را تعیین کنیم؟ بعد چطور ممکن است اتفاقات حادثه کربلا با این جزئیات در تاریخ مانده باشد؟! در مورد مطالبی که در شب عاشورا، شب تاسوعا، روز تاسوعا و... گفته شده یا گفت و گو هایی که بین افراد و امام حسین (ع) بوده، به صورت جزئی در کتابها آمده است. حتی به صورت تاریخ هم آمده است؛ مثل تاریخ طبری که از «ابی مخنف» نقل کرده، یا بزرگانی مثل شیخ طوسی، شیخ مفید، شیخ صدوق، ابن قولویه و... اینها را به صورت روایت نقل کرده اند. بعد از آنها هم شخصیت هایی مثل علامه مجلسی و سید ابن

طاووس، کتابهای مستقلی درباره این وقایع نوشته و جزئیات حوادث را به صورت روایت هایی با سند معتبر، آورده اند؛ ولی نسبت به مکان هایی که این وقایع در آنها اتفاق افتاده، اصلاً نمی توان به صورت قاطع گفت کدام یک از این وقایع، در کجا واقع شده که اینها این جور دقیق می گویند».

از دیگر موارد و مکان هایی که حجت الاسلام حسینی شریف، از آن به عنوان یکی از نقاط مشکل ساز و بدون سند و پشتوانه تاریخی یاد کرد، تاکید بر وجود «نهر علقمه» بود. وی معتقد بود که اصلاً نهر علقمه، دیگر در کربلا وجود ندارد و نهر فعلی در کنار مقام امام زمان (عج)

نگاه ما، یک نگاه کیفیت محور است. ما می خواهیم کیفیت سفر زائر را بالا ببریم که یکی از شاخص های آن، این است که زائر را از شاخ و برگ های اضافی به وجود آمده، دور کنیم

در کربلا، «نهر حسینی» است:

«ما شنیدیم که الان در کربلا دیگر نه‌ری به نام نهر علقمه وجود ندارد؛ ولی متأسفانه، زائر را به آن‌جا می‌برند و حتی برخی به زائران می‌گویند: همین‌جا بود که حضرت عباس (ع) با اسبش وارد آب شد؛ تا این‌جا اسبش رفت توی آب؛ شما هم پایت را بزن بالا، تا همان‌جا برو توی آب! حتی من دیده‌ام که مردم می‌روند داخل این نهر سینه می‌زنند! بالاخره این قدر ساخت و ساز و جابه‌جایی در آن‌جا صورت گرفته که هیچ معلوم نیست نهر علقمه، دقیقاً کجا بوده است».

آقای مقدس نیان با بیان برخی افسانه‌هایی که دربارهٔ حادثهٔ عاشورا ساخته شده، آنها را برای اعتقادات و زیارت مردم، بسیار زیان‌بار دانست و دربارهٔ لزوم برخورد با این گونه داستان‌سرایی‌ها گفت:

«قصه عروسی حضرت قاسم (ع) به همین شکل است؛ یعنی اگر ما یک مقدار جلوی اینها را باز بگذاریم، کار کشیده می‌شود به آن‌جا که دیدیم یک مدتی، خانم‌های ایرانی، وسایل عروسی و حنابندان را هم آوردند که این‌جا محل عروسی حضرت قاسم است! یعنی اگر جلوی این کارها گرفته نشود، دامنه‌اش به گونه‌ای گسترده می‌شود که دیگر شما نمی‌توانید آن را کنترل کنید».

مشکلات و آسیب‌های بازدید مکان‌های ضعیف تاریخی

در ادامه، آقای حسینی شریف، با اشاره به آسیب‌هایی که در اثر توجه به مکان‌های زیارتی بدون پشتوانه و سند محکم تاریخی به اصل زیارت وارد می‌گردد، برخی از این آسیب‌ها را برشمرد. وی

ایجاد اختلاف میان زائران بر سر رفتن یا نرفتن به این مکان‌ها را، یکی از تبعات این مسئله دانست و گفت:

«با کمال تأسف می‌بینیم برخی مراکز رسمی در کشور ما هم از این مناطق یاد می‌کند و آنها را مورد تأیید قرار می‌دهد! نتیجه این کارها، این می‌شود که زائر، نتواند از محضر امام حسین علیه‌السلام و ابوالفضل العباس و سایر شهدا، خوب استفاده کند؛ چون در آن‌جا، وقت محدود است و زائر وقت زیادی ندارد. به علاوه، این مسئله موجب اختلاف بین زائران هم شده است؛ یعنی آنهایی که می‌خواهند یک مقدار به نظر بعثه و سیاست‌های بعثه عمل کنند، می‌گویند ما به این مکان‌ها نمی‌رویم؛ اما آنهایی که رعایت نمی‌کنند، زائران را می‌برند و این باعث ایجاد اختلاف در میان زائران می‌گردد».

حجت‌الاسلام مقدس‌نیا نیز با تأکید بر این مسئله، یکی از مهم‌ترین این آسیب‌ها را سلب شدن توفیق زیارت اصلی، یعنی زیارت قبور ائمه (ع) از زائران دانست و افزود:

«یکی از نتایج بد این کارها، سلب توفیق زیارت از زائر در این سفر زیارتی کوتاه است. زائر در این سه روزی که مثلاً در کربلاست، باید این قدر توی این کوچه‌های فرعی، به این طرف و آن طرف برود و مثلاً آن باغ را زیارت کند یا دو رکعت نماز در فلان مقام بخواند و... بعد هم این مسافت را پیاده برود و پیاده برگردد؛ در بین راه هم که خرید می‌کند. بعد از همه اینها، می‌گوییم حالا برویم حرم! می‌بیند با این چیزهایی که خریده، یا به حرم راهش نمی‌دهند و یا این قدر خسته است که به هتل می‌رود و آن روزش دیگر تمام می‌شود؛ یعنی با این همه ثوابی که در روایات برای زیارت امام حسین (ع) داریم، عملاً توفیق زیارت از او سلب می‌شود و این یک خسارت بزرگ است و متأسفانه هنوز هم رفتن به این اماکن، کم و بیش ادامه دارد».

ما شنیدیم که الان در کربلا دیگر
نهری به نام نهر علقمه وجود ندارد؛ ولی
متأسفانه، زائر را به آن جا می‌برند و حتی
برخی به زائران می‌گویند: همین جا بود
که حضرت عباس (ع) با اسبش وارد
آب شد

حجت‌الاسلام مقدس نیان با اشاره به انجام برخی
کارهای حرام هنگام بازدید برخی از این اماکن، از
این مسئله، به عنوان آسیب بزرگ دیگر نام برد
و گفت:

«یکی دیگر از نتایج سوء این کار، برخورد زنان و
مردان نامحرم به همدیگر است که یک نمونه‌اش در
خانه امام علی (ع) یا در کوچه مقام علی اکبر(ع) واقع
می‌شود. در آن کوچه باریک، چند هزار زائر می‌آیند از کنار
هم تردد کنند و در نتیجه، زن و مرد به هم فشرده می‌شوند و این،

فعل، حرام آشکار و بین است».

**مسئول محترم بعثه مقام معظم رهبری در نجف، سوء استفاده مالی برخی از افراد بومی از زائران را
دیگر آسیب زیارت برخی اماکن دانست و افزود:**

«دیگر اثر زیان‌بار در زیارت این گونه مکان‌ها، سوء استفاده مالی است که در این اماکن از زائران ایرانی
می‌شود؛ زیرا هر کدام از اینها، مقید هستند که از زائر پول بگیرند. در محل مقام علی اصغر، شخصی آمده
و گهواره‌ای قرار داده و مردم در آن پول می‌ریزند. یکی از روحانیان می‌گفت: خانم زائری آمد آن جا و
وقتی گفتند این جا محل تیر خوردن گلوی علی اصغر است، خیلی گریه کرد و طلاهایی که همراه داشت،
همه را در آورد و به عشق حضرت علی اصغر، توی آن گهواره ریخت! خوب این جا محلی است که نه
موقوفه دارد، نه متولی دارد، نه هیئت امناء دارد و نه حساب و کتاب دقیق و روشنی دارد و در حقیقت یک
مغازه به تمام معناست».

**حجت‌الاسلام والمسلمین حسینی شریف، همچنین آزار و اذیت مردم، به‌ویژه افراد بومی و محلی را
از دیگر مواردی دانست که به اصل زیارت آسیب وارد می‌کند و در این باره گفت:**

«رفت و آمد در کوچه‌های تنگ و باریکی که در آن جا وجود دارد، هم برای خود زائران زحمت ایجاد
می‌کند و هم برای افراد ساکن در آن جا. شما تصور کنید که روزی هفتاد کاروان ایرانی می‌خواهند بروند
داخل این کوچه برای زیارت فلان مقام؛ همه هم یک بلندگو در دست دارند و سینه می‌زنند. ما یک خانه
را در آن منطقه بررسی کردیم، گفتند حدود پنجاه متر است و هجده نفر توی آن زندگی می‌کنند! خوب
در این خانه، مریض هست؛ بچه هست؛ زن زایمان کرده هست؛ پیرمرد عصبی هست. اینها مشکلاتی
است که با کمال تأسف وجود دارد».

نظر حجت الاسلام مقدس نیان هم درباره این نکته، مشابه نظر حجت الاسلام حسینی شریف بود. وی در این باره گفت:

«از دیگر نتایج این کار، اذیت مؤمنین است. بعضی از مردمی که در محل این مقامها ساکن هستند، بیچارهها فریادشان به آسمان بلند است که آقا! مگر ما چه گناهی کرده‌ایم؟ هر روز چند هزار آدم، آن هم با بلندگو می‌خواهند از این کوچه باریک رد بشوند؛ همه هم می‌خواهند عزاداری و سینه‌زنی بکنند. ما چه گناهی کردیم؟ زن من می‌خواهد برود سر کوچه یک نان بخرد و بیاید نمی‌تواند؛ بچه‌ام مریض می‌شود می‌خواهد برود دکتر نمی‌تواند».

مشکلات زیارت مسجد کوفه

حجت الاسلام والمسلمین مقدس نیان با اشاره به رفتن تمامی زائران به مسجد کوفه و به جا آوردن اعمال آن، این اعمال را برای بسیاری از آنها خسته کننده دانست و در این زمینه گفت:

«مثلاً کسی که ماه‌ها، بلکه سال‌ها نماز قضا به گردنش هست را ما می‌آوریم در یک نیم‌روز، در مسجد کوفه وادارش می‌کنیم که ۵۰ رکعت نماز مستحبی بخواند! خوب این کار، گاهی چنان حالتی نسبت به مسجد کوفه ایجاد می‌کند که تا می‌گوییم می‌خواهیم برویم مسجد کوفه، زائر غمش می‌گیرد و می‌گوید کمرمان می‌شکند از بس باید نماز بخوانیم! در مسجد سهله هم وضع به همین شکل است. این بزرگانی که مقام‌های مسجد کوفه یا مسجد سهله متعلق به آنهاست (مثل حضرت ابراهیم، حضرت خضر، حضرت نوح، حضرت رسول، امام صادق و امام سجاد علیهم‌السلام) هر کدام از اینها آمدند دو یا چهار رکعت نماز خواندند و رفتند؛ آن وقت این زائر را ما می‌آوریم و وادارش می‌کنیم همه نمازهای آنها را یک‌جا بخواند».

او از دیگر موارد مشکل‌آفرین در مسجد کوفه را مرشدهایی دانست که در آن‌جا، به قرائت دعا‌های مربوط به مقام‌های مسجد می‌پردازند و با اشاره به جنبه‌های مختلف اشکال در کار این افراد، درباره

آنان گفت:

کار آنها این بود که وقتی کاروان ما به مسجد کوفه می‌رفت، از جلوی در مسجد، به روحانی ما می‌گفتند: شما بفرمایید استراحت کنید! بعد خودش کاروان را می‌گرفت و یک مبلغی تعیین می‌کرد و بعد کاروان را می‌برد و اعمال را انجام می‌داد. مطالبی که می‌خواند، به فراخور سلیقه و سواد خودش و پر از مسائل و اشکال بود. مردم هم با خودشان می‌گفتند: روحانی ما نمی‌تواند این دعا را بخواند؛ اگر می‌توانست که نمی‌داد به این فرد بخواند! آن فرد مرشد می‌آمد به کاروانیان می‌گفت که خوب، این اعمالی که انجام دادید، این قدر ثواب دارد؛ اگر بخواهید، من این اعمال را برای پدر و مادرتان هم به نیابت می‌خوانم. این زائر هم می‌گفت: خدا خیرت بدهد! بعد یک لیستی درمی‌آورد و اسم‌ها را می‌نوشت. بعد هم اصلاً نمی‌خواند؛ یعنی نمی‌توانست بخواند. آن زائر می‌رفت؛ او هم می‌رفت کاروان بعدی را می‌آورد و دوباره یک لیست از آنها می‌گرفت و تا شب، چهار پنج تا کاروان می‌آورد و از هر کدام، همین مقدار پول می‌گرفت و چه سوء استفاده‌ای از این بیچاره‌ها می‌شد!

وی دربارهٔ شیوهٔ برخورد با مشکلات موجود در مسجد کوفه، به پیشنهادهای خود در این باره اشاره کرد و گفت:

«راجع به مسجد کوفه، ما چند توصیه به روحانیان کاروان‌ها کردیم. یکی این که گفتیم این مقام‌ها را در هم ادغام کنید؛ یعنی در یک گوشه مسجد بنشینید و در همان نقطه، دعاها را پشت سر هم بخوانید؛ هر دعا به نیت مقام آن. پیشنهاد دیگر این بود که کاروان‌های تان را در هم ادغام کنید؛ چون واقعاً خواندن تمام این دعاها برای یک نفر، آن هم به صورت بلند، خسته‌کننده است. گفتیم کاروان‌های تان را در هم ادغام کنید و هر کس یک قسمتی از دعاها را بخواند. دیگر این که توصیه کردیم بر روی مستحبات، زیاد تأکید نکنید. لزومی ندارد که همهٔ مردم، همهٔ اعمال را انجام دهند؛ هر کس که نشاط دارد، انجام بدهد؛ یعنی از اول به زائر بگویید که این اعمال واجب نیست؛ هر کس می‌خواهد برود؛ یعنی به روش‌های مختلف، سعی کردیم قضیه را تخفیف بدهیم».

روش برخورد با خرافات

سؤال مهم این است که با این مشکلات، چگونه باید

در اطراف حله، محل دیگری هست
به نام قاسم که پسر امام موسی بن
جعفر (ع)، برادر تنی حضرت رضاست؛
آن چنان که من روایت دیدم، ایشان بسیار
مورد علاقه حضرت موسی بن جعفر (ع)
بوده است.

برخورد کرد؟ آیا می‌توان به یک‌باره، زائران را از رفتن به تمامی مکان‌های یادشده بازداشت؟ آیا این‌گونه برخورد، موجب سرخوردگی زائران و رفتار متقابل آنان نمی‌گردد؟ حجت‌الاسلام و المسلمین حسینی شریف، در پاسخ این سؤال می‌گوید:

«نگاه ما، یک نگاه کیفیت‌محور است. ما می‌خواهیم کیفیت سفر زائر را بالا ببریم که یکی از شاخص‌های آن، این است که زائر را از شاخ و برگ‌های اضافی به وجود آمده، دور کنیم.»

حجت‌الاسلام مقدس‌نیا نیز در این باره گفت:

«ما بنایمان بر این نیست که هر چه مردم به آن معتقدند را خراب کنیم و از بین ببریم. مثلاً در مورد مقام امام زمان (عج) در کربلا، ما هر چه گشتیم، سندی برای آن پیدا نکردیم و تنها چیزی که راجع به آن وجود دارد، این است که در این محل، برای کسی تشریف به خدمت حضرت صورت گرفته است. خوب اگر این مطلب بخواهد ملاک باشد، خیلی جاهای دیگر هم هست که برای افراد، تشریف حاصل شده و لزومی ندارد که ما به این‌جا بیاییم؛ ولی ما چون دیدیم زیارت این مکان، آن اثرات سوء را ندارد، یعنی سوء استفاده مالی نمی‌شود، تلاقی زن و مرد نامحرم با هم صورت نمی‌گیرد و یک فضای فرش شده نسبتاً تمیزی در آن‌جا وجود دارد، لذا با آن برخورد نکردیم و الان هم جزو جاهایی است که زائران بازدید می‌کنند. یا محل خیمه‌گاه را چون دیدیم یکی از جاهای خوبی است که مفروش و تمیز است و کفشداری هم دارد، گفتیم بروند، بنشینند و از آن استفاده کنند.»

مکان‌های جایگزین

حجت‌الاسلام حسینی شریف، در پاسخ به این سؤال که «آیا مکان‌های جایگزینی برای این اماکن وجود دارد که بتوان زائران را به سوی آنها هدایت کرد»، با انتقاد از بی‌توجهی به برخی مکان‌های مهم زیارتی و لزوم برنامه‌ریزی برای بردن زائران به این مکان‌ها گفت:

«یکی از مقامات بسیار مهم، قبور طفلان مسلم است که هیچ مشکلی هم برای رفتن و زیارت کردن ندارد. یا قبرستان وادی‌السلام با آن عظمتی که دارد و در قسمت جلویی‌اش، دو پیغمبر بزرگ خدا (حضرت هود و حضرت صالح) دفن هستند که مشکل امنیتی هم برای رفتن ندارد. همچنین بزرگانی مثل مرحوم قاضی طباطبایی، در آن‌جا دفن هستند. در کربلای معلی هم خیلی جاها هست که مورد غفلت واقع شده و باید آنها را یک به یک مورد توجه قرار داد».

حجت‌الاسلام و المسلمین مقدس‌نیا نیز در پاسخ به این سؤال، به تعداد زیادی از اماکن زیارتی در کشور عراق اشاره کرد و گفت:

«ببینید، ما یک سری اماکن مثبت داریم که مغفول واقع شده و ما اگر بیاییم و آن اماکن مثبت را جایگزین این اماکن منفی بکنیم، خود به خود، جلوی آن بازخوردهای منفی گرفته می‌شود؛ یعنی ما در این مدتی که به این‌جا آمده‌ایم، مرتب به زواری گفته‌ایم که این‌جا نروید؛ آن‌جا نروید و فقط منفی برخورد کرده‌ایم. خوب از ما سؤال می‌کنند پس در کربلا کجا برویم؟ من در جوابشان می‌گویم: حرم امام حسین(ع)، حرم ابوالفضل، خیمه‌گاه، قتل‌گاه، تل‌زینبیه و مقام امام زمان؛ اما واقعاً این دو حرم را چند بار این زائر بروود و بیاید؟ ما الان یک فهرست از مکان‌هایی که از لحاظ تاریخی مستند هستند، تهیه کرده‌ایم که می‌توان زائران را به زیارت آن‌ها برد».

ایشان مکان‌هایی همچون «صافی صفا»، «مقام امام زین‌العابدین(ع)»، «قبور علمای مدفون در نجف»، «قبرستان وادی‌السلام»، را نام برد و دربارهٔ آنها گفت:

«برای مثال، در نجف، ما «صافی صفا» را داریم که محل دفن «اثیب یمانی» است و سند تاریخی محکمی هم دارد. مرحوم صاحب جواهر، در بحث جواز حمل جنازه، به روایتی که مربوط به دفن ایشان است، استناد می‌کند که در تاریخ هست که جنازه او را از یمن آوردند و حضرت امیر(ع) آوردن جنازه او را تقریر فرمود و از این کار، نهی و منع نکرد. خوب یک جای به این خوبی که مدرک به این خوبی هم از صاحب جواهر برای آن داریم، دیگر چه می‌خواهیم؟ در کنار آن هم مقام حضرت علی(ع) و مقام امام

زین العابدین(ع) وجود دارد.

در مورد مقبره علما هم فهرستی تهیه کردیم از قبور علمایی که در نجف مدفون هستند و البته مشاهیرشان که تعدادشان زیاد است و در اطراف صحن امیرالمؤمن مدفون هستند؛ مثل علامه امینی. این فهرست را ما در جلسات، به روحانیان کاروان‌ها می‌دهیم و می‌گوییم شما گاهی که در حرم یا حتی در خیابان از کنار قبور این بزرگان رد می‌شوید، زائراتان را ببرید یک فاتحه بخوانند؛ پنج دقیقه هم درباره عظمت و مقام آنها صحبت کنید.

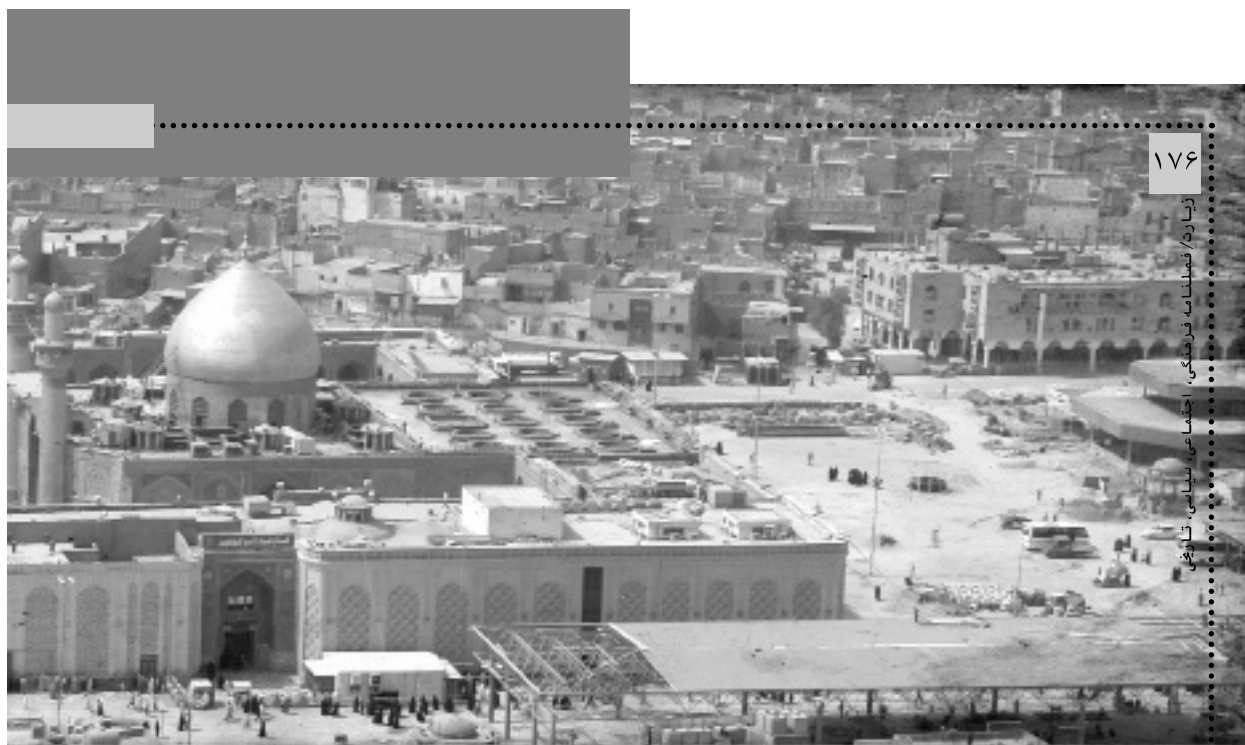
مکان مناسب دیگر، مقام امام زمان (ع) در وادی السلام است. دلیل این که الان زائر را به آنجا نمی‌برند، این است که می‌گویند امنیت ندارد؛ در حالی که درگیری‌های آنجا مربوط به چند سال پیش بود که گروهی در آنجا سنگر گرفته بودند. این مقام، دارای تاریخ و سند است. مرحوم ابن قولویه، مرحوم شیخ طوسی و مرحوم سید بن طاووس نقل می‌کنند که امام صادق (ع) آمدند در حیره اقامت کردند و بعد در سه نقطه، نماز خواندند. کسی که همراه حضرت بوده، از ایشان پرسیده: آقا! اینجا کجا بود که شما پیاده شدید و نماز خواندید؟ حضرت فرمود: یکی، قبر جدم امیرالمؤمنین (ع) بود؛ یکی رأس الحسین بود؛ یکی هم محل منبر امام عصر(عج) در آخر الزمان است. اینجا را به اعتبار این که امام صادق (ع) در آن نماز خوانده، مقام امام صادق می‌گویند و به اعتبار این که حضرت فرمود محل منبر قائم ماست، مقام امام زمان نامیده‌اند. اصل مقام، جای بارز و خوبی است و بهانه خوبی است که روحانیان ما درباره ظهور امام زمان (ع) برای زائران مطالبی را بگویند.

وی برخی مساجد، از جمله «مسجد حانه»، «مسجد براثا» و «مسجد الرأس» را از دیگر مکان‌های بارز و زیارتی دانسته، درباره آنها گفت:

«مکان مناسب دیگر، مسجد حانه است. این مسجد، چند مناسبت دارد: یکی این که وقتی جنازه حضرت امیر را آوردند، دیوار آن به احترام حضرت خم شد. یکی دیگر این که امام صادق(ع) فرمود: اینجا محل رأس امام حسین(ع) است.

مسجد دیگر که در اطراف بغداد قرار دارد، مسجد «براثا»ست. این مسجد، محل به دنیا

دیدهام که مردم می‌روند
داخل نهر آبی است که به نام علقمه
معروف است سینه می‌زنند! در حالی که
روایت داریم زمانی که امام صادق(ع) کنار نهر
علقمه آمدند و آن را دیدند، فرمودند: آیا تو هنوز
جاری هستی و جریان داری؟! (یعنی شرم نمی‌کنی
که هنوز جریان داری). در همان زمان شخصی که اهل
آنجا بود، وقتی شنید امام صادق(ع) این گونه فرموده،
نهر را کور کرد. بعد هم در طول این ۱۴۰۰ سال،
این قدر ساخت و ساز و جابه‌جایی در آنجا
صورت گرفته که هیچ معلوم نیست نهر
علقمه، دقیقاً کجا بوده است

آمدن حضرت عیسی (ع) است و در آن، سنگی هست که مریم، حضرت عیسی را بر روی آن گذاشت. این جا هم به بهانه نداشتن امنیت، مورد بی توجهی قرار گرفته است.

در حرم حضرت امیر(ع) و در قسمت بالای سر حضرت، محلی است که به «مسجد الرأس» معروف است؛ یعنی روایتی داریم سر مقدس امام حسین (ع) را آوردند و در این جا دفن کردند که این مکان هم کاملاً مغفول است و هیچ کس روی آن کار نمی کند گرچه قول مشهور، دفن سر مقدس در کربلاست.

ایشان همچنین برخی مکان های منتسب به برخی پیامبران الهی را مکان هایی بسیار مناسب برای زیارت زائران دانسته، گفت:

«در کوفه، مکانی به نام «نبی یونس» وجود دارد که علمای این جا می گویند محلی است که ماهی، حضرت یونس را از آب بیرون انداخته است. این مکان که تقریباً دو کیلومتر بعد از مسجد کوفه، در کنار آب قرار دارد، بسیار معروف است و از هر کس که پیرسی، آن را به شما نشان می دهد، در واقع، جایی که قرآن می گوید: «فنبذناه بالبراء و هو سقیم و انبتنا علیه شجرة من یقطین»، این جاست. خوب چنین جایی که گزارش به این خوبی در کنارش هست و مردم ما این قدر در ایران، در نماز غفیله، آیه «و ذا النون اذ ذهب...» را می خوانند، اگر بیایند این جا را ببینند، چقدر بالرش است.

در اطراف حله هم مقام پیغمبری هست به نام «ذی الکفل» یا مقام پیغمبر دیگری هست به نام «نبی ایوب» که شاید قبر حضرت ایوب، این جا باشد».

از دیگر مکان های زیارتی که به عنوان مکان های جایگزین، توسط حجت الاسلام و المسلمین

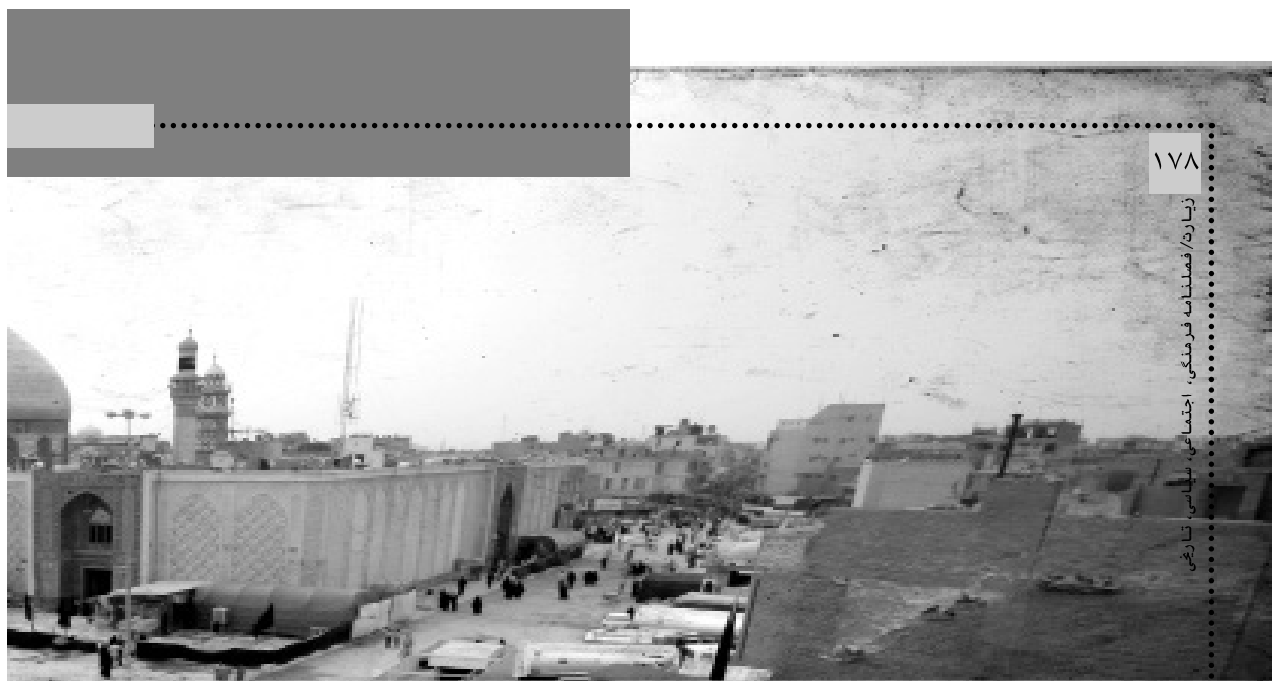
مقدس مورد اشاره قرار گرفت، قبور برخی از فرزندان ائمه، همچون «زید بن علی بن الحسین»، «قاسم بن موسی بن جعفر»، «طفلان مسلم» و «عون بن عبدالله بن جعفر بود. وی در این باره گفت:

«وقتی شما به سمت حله می‌روید، زیارتگاهی هست معروف به قبر زید بن علی بن حسین. او فرزند امام سجاد(ع) است که به خون‌خواهی امام حسین (ع) قیام کرد و شهید شد و جنازه او را به آتش کشیدند. معجزات و کرامات زیادی هم توسط عراقی‌ها برای او نقل می‌شود.

در اطراف حله، محل دیگری هست به نام قاسم که پسر امام موسی بن جعفر(ع)، برادر تنی حضرت رضاست؛ آن‌چنان که من روایت دیدم، ایشان بسیار مورد علاقه حضرت موسی بن جعفر(ع) بوده است.

ایشان قبور برخی از اصحاب و یاران اهل بیت (ع)، مانند «سلمان فارسی» و «نواب اربعه امام زمان(ع)» را مکان‌های بسیار باارزش زیارتی معرفی کرده، درباره آنها گفت:

«قبور نواب اربعه امام زمان(عج) در بغداد است. قبر سلمان فارسی نیز که در واقع، افتخار ما ایرانی‌هاست، در مدائن قرار دارد. سلمان فارسی، از بزرگ‌ترین اصحاب رسول خدا و همچنین پشتوانه حضرت امیر(علیه السلام) بوده که درباره ولایت‌مداری‌اش، چقدر تأکید شده است. همچنین در مورد ایمانش گفته‌اند که ده درجه از ایمان را کامل داشته و در این زمینه، از ابوذر و مقداد هم بالاتر بوده است. با این همه تأکیدی که روی ایشان وجود دارد، اگر ما به عراق بیاییم و سلمان را زیارت نکنیم، خسارتی بزرگی است».

مشکلات جاری

حجت‌الاسلام حسینی شریف، با بیان نکاتی درباره کیفیت کار مداحان و روحانیون اعزام شده به همراه کاروان‌ها و این که کیفیت پایین برخی از آنها، به یکی از دغدغه‌های اصلی وی تبدیل شده است، گفت:

«نکته‌ای که به یکی از دغدغه‌های اصلی من تبدیل شده، کیفیت پایین برخی از مداحان عتبات عالیات است. من یک بار به مداحی گفتم: صدایت خوب است، زیارت عاشورا می‌خوانی؟ گفت: نه، من روضه می‌خوانم؛ زیارت عاشورا را غلط می‌خوانم! مدیری آمده بود می‌گفت: من جلسه گذاشتم؛ اول جلسه به مداح گفتم که دو آیه قرآن بخوان؛ گفت من قرآن بلد نیستم بخوانم؛ حاضرم دعای فرج بخوانم! خوب این طبیعی است که مشکلات را بیشتر می‌کند».

حجت‌الاسلام و المسلمین مقدس‌نیا نیز ریشه و علت برخی مشکلات پیش آمده در زیارت‌ها را وجود برخی از افراد کم‌اطلاع و ضعیف در بعضی از کاروان‌ها دانست و در این باره گفت:

«متأسفانه گاهی افراد با واجد شرایط را برای این کار نمی‌فرستند. برخی می‌خواهند دل زائر را به هر نحوی که شده بشکنند و اشکش را دریاورند. برخی از مداحان حتی یک زیارت امین‌الله هم بلد نیستند بخوانند و حتی نقاط وقف و ابتدا را گاهی رعایت نمی‌کنند. خوب افرادی که این‌جا هستند، عربند و اینها را می‌فهمند و به ما می‌خندند».

نکات نهایی

حجت‌الاسلام حسینی شریف در پایان، با بیان سخت‌تر بودن کار بعثه در عراق نسبت به کار آن در عربستان گفت:

«کار در این‌جا، حداقل ده برابر کار در مکه است. من قبل از اذان صبح بیدار می‌شوم، می‌روم حرم و مسائل مربوط به منبر و میکروفن و... را بررسی می‌کنم تا مشکلی وجود نداشته باشد. ساعت یک ربع به هفت هم مراسممان تمام می‌شود. من تا نزدیک هشت آن‌جا هستم و ساعت هشت می‌روم صبحانه می‌خورم و به دفتر برمی‌گردم و تا ظهر در دفتر هستم. ظهر دوباره به حرم می‌روم. در واقع، در این‌جا، حرم مرکز دوم استقرار ماست. باز حدود ساعت دو به هتل برمی‌گردم و تا آخر شب، به مراجعات رسیدگی می‌کنم.»

وی همچنین به مراسم‌های مختلفی که از سوی بعثه در نجف و کربلا برگزار می‌شود، اشاره کرد و گفت:

«بعد از نماز صبح، مراسم خیلی خوبی داریم که حداقل سه تا چهار هزار نفر جمعیت در آن شرکت می‌کنند. شاید باور نکنید که من برای گرفتن منبر و بلندگو برای این مراسم، حدود هشت ماه تلاش کردم و الحمدلله امروز به جای خوبی رسیده است، همچنین هر شب در صحن حضرت ابوالفضل (ع) نیز مراسم سخنرانی و توسل برگزار است.»